

La directora del Museu del Disseny, Pilar Vélez, publica una àmplia història de l'orfebreria del 1852 al 1939

L'herència de la joieria catalana

JOSEP PLAYÀ MASET
Barcelona

Es burgesos i aristòcrates catalans van organitzar el 1906 una subscripció per fer un regal al rei Alfons XIII amb motiu del seu casament amb la princesa de Battenberg, neta de la reina Victòria d'Anglaterra. Se li van oferir quatre obsequis, entre els quals destacava una diadema per a la núvia feta per Lluís Masriera amb or, brillants, diamants, perles i esmalts. Malauradament s'ignora on és actualment i només es coneix per un dibuix acolorit i una fotografia de l'època. Es tracta d'una joia de gran luxe destinada a un client especial, fet poc habitual en el mercat orfebre català perquè la cort monàrquica era a Madrid i perquè aquest tipus d'obres, i més si es tracta de peces úniques, acaben en col·leccions particulars i es poden vendre o fins i tot desmuntar sense que s'arribi a saber.

En l'orfebreria litúrgica també es coneixen peces de gran importància sorgides de tallers catalans, com el bastó del bisbe de Tui, un altre regal a partir d'una subscripció popular en suport de la seva pastoral contra la legalització del matrimoni civil de catòlics el 1907. O una custòdia de plata, diamants i perles, encarregada el 1903 per una dama devota de la verge de Montserrat, que es conserva ara al museu del santuari.

Són algunes de les històries sobre grans joies que explica Pilar Vélez, actual directora del Museu del Disseny de Barcelona, al llibre *Joieria i Orfebreria Catalanes 1852-1939*, editat per Enciclopèdia Catalana. Aquest estudi rigorós i innovador es ven conjuntament amb tres joies (unes arracades, un anell i un penjoll d'or de 18 quirats) que formen part d'una sèrie única de la col·lecció Masriera, limitada i numerada a 200 peces, i basada en dissenys i motllos modernistes. El preu del conjunt puja a 11.495 euros, però es pot comprar només amb una de les joies a un preu inferior.

Pilar Vélez ha situat la seva història de la joieria catalana entre el 1852, quan s'acaba el sistema de passantia dels orfèvres a causa de la crisi dels gremis, i el 1939, amb l'inici d'una dura postguerra que circumscrigui la joieria gairebé a l'estraperlo. Durant aquest període estudiat l'orfebreria transita pel modernisme, el noucentisme, la modernitat déco i les avantguardes. Es passa d'una orfebreria artesanal a, el que l'autora anomena, la "democratització" de la joieria, fruit de l'aparició de màquines que faciliten els motllos, la producció en sèrie o el bany d'or o plata (galvanoplàstia) i un reconeixement europeu més important. Tot i així la joieria va continuar amb certs noms propis que surten de les sagues familiars, els Masriera, Soler,

Peces excepcionals de museu

1 Arracades

Aquestes arracades d'or, plata i maragdes fan 14 cm de llargada i pertanyen a les anomenades *arracades d'arengada*. Són un treball de passantia de Josep Masriera Vidal, del 1838, fundador de la nissaga.

2 Porte-Bouquet

Peça d'or, esmalt, diamants, robins, maragdes i perles, de 9 cm d'alçada, de Lluís Masriera (1906). Obsequi a la princesa Victòria de Battenberg pel casament amb Alfons XIII. Les flors de lis fan referència als Borbons i el fons de roses, a la casa reial britànica.

3 Corona

Dibuix aquarel·la de Lluís Masriera que va servir de base per a la diadema regalada a la reina Victòria Eugènia arran del seu casament el 1906 (avui desapareguda).

4 Bàcul del bisbe de Tui

Bàcul d'or, plata, diamants i altres perles regalat per subscripció popular al bisbe de Tui el 1907. Avui és al Museu d'Arts Decoratives de Madrid.

5 Medalló de record

Medalló (c. 1880) d'or, perles i turqueses. A l'interior hi ha una foto d'una criatura difunta en un costat i a l'altre fragments de cabells i ungles seves. Pertany a la col·lecció Capdevila Joiers.

6 Braçalet

Braçalet d'or patinat, aigua-marina i brillants dissenyat per Fuset & Grau (c. 1920-30), una firma molt singular que es va dissoldre abans de la guerra. La reconeguda ballarina Tórtola Valencia lluíu algunes joies seves i es van fer cèlebres uns penjolls que reproduïen unes *manoles* de vori. Pertany a la col·lecció Cristina Samaranch.

Carreras, Cabot o Macià. Immersos en el procés de modernització, impulsat per la Mancomunitat, neix la col·laboració d'aquests joiers amb artistes com Ismael Smith o Josep de Creft i més tard amb els escultors Manolo Hugué, Pablo Gargallo i Juli González. I sorgeixen joves joiers noucentistes com Jaume Mercadé i Ramon Sunyer. Aquests canvis coincideixen amb l'extensió de la ciutat, de manera que les botigues de joies de la part vella de Barcelona es desplacen cap al nord, cap al passeig de Gràcia amb locals art déco com

Hi ha poques joies als museus catalans; la majoria les tenen els joiers o són en col·leccions particulars

els de Valentí o Rogeli Roca, aquest últim dissenyat per Josep Lluís Sert. Aquella eclosió es reflecteix en la presència dels joiers catalans a les exposicions de París, el 1925, i Barcelona, el 1929, gràcies al FAD, i amb treballs avantguardistes com els que Manuel Capdevila duu a terme a París el 1937. Bé és cert que els seus fermalls aquí van passar desapercebuts i no va ser fins al 1966 que Alexandre Cirici Pellicer i Joan Peruchó els van recuperar en una exposició al Col·legi d'Arquitectes.

Però la història de la joieria ho és també de peces insòlites, més populars, com les arracades amb forma d'arengada. Arribaven a fer 15 centímetres de longitud i estaven formades per cossos desmuntables. Encara són més especials les joies de dol, que acompanyaven les persones vestides de negre rigorós per la mort d'algun familiar, fetes sovint amb atzabeja. Sembla que l'origen d'aquestes joies és la decisió de la reina Victòria d'Anglaterra, que va decretar 26 anys de dol per la mort del seu espòs. La moda va fer que sortissin també medallons que incloïen fotografies del mort, especialment de quan eren nens, i que en alguns casos fins i tot recollien cabells o ungles seves, com si fossin relíquies.

El valor d'aquest llibre és més rellevant per l'escassa presència de joies als museus catalans, especialment de col·leccions vuitcentistes i fins al primer terç del segle XX. Les excepcions són les 57 joies del Museu del Disseny, procedents del bisbat d'Urgell, comprades el 1990 per la Generalitat, i algunes peces modernistes i noucentistes del MNAC així com col·leccions disseminades dissenyades per artistes. "L'orfebreria -conclou Pilar Vélez- no està ben representada a les col·leccions públiques, però es coneixen col·leccions particulars amb peces catalanes molt notables i els mateixos joiers guarden peces molt interessants".